

Б. С. Будеянський,
аспірант спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування" кафедри публічного
управління та адміністрування, Університет Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5591-346X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.11.241

МІЖГАЛУЗЕВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ЗАХИСТОМ НАСЕЛЕННЯ

B. Budeyansky,
Postgraduate student of specialty 281 "Public management and administration"
of the Department of Public Management and Administration, Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav

INTER-INDUSTRY TRANSFORMATION OF INSTITUTIONAL PROVISION OF PUBLIC ADMINISTRATION OF SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION

У статті проаналізовані міжгалузева трансформація інституційного забезпечення публічного управління соціальним захистом населення. Зазначено, що в сучасних умовах соціально-економічної трансформації функціонування системи соціального забезпечення зазнає фундаментальних змін, що зумовлює необхідність комплексного дослідження її трансформації. Важливість змін у цьому напрямку значною мірою залежить від відповідної інституційної підтримки. Реформа місцевого самоврядування та місцевих владних організацій в Україні нагально потребує повної реалізації формальних і неформальних принципів сучасного етапу функціонування системи соціального захисту та встановлення чіткого розподілу влади та механізму розподілу повноважень. Запропонована систематизація основних складових реформування моделі соціального захисту населення в Україні, зокрема: комплексна модернізація національної економіки на основі інвестиційно-інноваційних моделей розвитку; забезпечити інституційну підтримку по всій країні для стимулювання створення нових робочих місць, самозайнятості, інституціоналізації форм позикової праці; на основі впровадження трирівневої системи, передбаченої національним законодавством, диверсифікувати джерела фінансування пенсійних фондів; масово впроваджувати активні форми соціального захисту особистості; створення єдиної національної системи соціального забезпечення, стандартів і правил шляхом кодифікації; реформувати процес регулювання як спосіб управління розвитком систем соціального страхування, надати адресний характер. Стратегічний напрямок реформування соціального захисту населення в рамках концепції соціально орієнтованої економіки передбачає повну зміну її парадигми, в якій абсолютний пріоритет надається підвищенню соціальних стандартів шляхом запровадження реальних механізмів оплати праці. Соціальна рента олігархічних підприємств, деофшоризація економіки, розвиток малого і середнього підприємництва довели частку соціальних витрат і фондів оплати праці у ВВП до стандартів розвинених країн. В умовах сучасної соціально-економічної кризи досягнення європейських соціальних стандартів має бути досягнуто в найкоротші терміни в контексті євроінтеграційного процесу української державної політики.

The article analyzes the interdisciplinary transformation of the institutional provision of public management of social protection of the population. The author states that in modern conditions of socio-economic transformation, the functioning of the social security system undergoes fundamental changes, which necessitates a comprehensive study of its transformation. The importance of changes in this direction largely depends on the appropriate institutional support. The reform of local self-government and local government organizations in Ukraine urgently needs the full implementation of formal and informal principles of the modern stage of the functioning of the social protection system and the establishment of a clear distribution of power and a mechanism for the distribution of powers. The author proposed a systematization of the main components of the reform of the model of social protection of the population in Ukraine, in particular: comprehensive modernization of the national economy based on investment and innovation development models; provide institutional support throughout the country to stimulate the creation of new jobs, self-employment, institutionalization of forms of loan work; on the basis of the implementation of the three-level system provided for by national legislation, to diversify the sources of financing of pension funds; massively implement active forms of social protection of the individual; creation of a unified national system of social security, standards and rules through codification; to reform the regulatory process as a way of managing the development of social insurance systems, to provide an addressable character. The strategic direction of reforming the social protection of the population within the framework of the concept of a socially oriented economy involves a complete change of its paradigm, in which absolute priority is given to raising social standards through the introduction of real payment mechanisms. The social rent of oligarchic enterprises, the de-offshoreization of the economy, the development of small and medium-sized enterprises have brought the share of social costs and wage funds in the gross domestic product to the standards of developed countries. In the conditions of the current socio-economic crisis, the achievement of European social standards should be achieved as soon as possible in the context of the European integration process of Ukrainian state policy.

Ключові слова: публічне управління, соціальний захист населення, інституціоналізація, система органів державної влади та місцевого самоврядування, державно-приватне партнерство, соціальна підтримка соціальне партнерство.

Key words: public administration, social protection of the population, institutionalization, system of state authorities and local self-government, public-private partnership, social support, social partnership.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Для того щоб громадяни схвалювали соціальну політику держави, спрямовану на підвищення рівня якості їхнього життя, необхідно окреслити та затвердити соціальні стандарти суспільного добробуту, які перебувають в тісному взаємозв'язку із соціальними інтересами громадян, враховуючи можливості різних верств населення, ресурсні умови розвитку регіонів для надання якісних, доступних соціальних послуг.

Процес євроінтеграції України включає усвідомлення сучасних особливостей якості життя людей, посилення ролі держави в регулюванні економічних і соціальних процесів, перехід до надійної системи соціального партнерства між суб'єктами господарювання та органами влади. Збільшуючи темпи економічного зростання, можна підвищити добробут людей, тим самим підвищивши якість життя.

В сучасних умовах соціально-економічної трансформації функціонування системи соціального забезпечення зазнає фундаментальних змін, що зумовлює необхідність комплексного дослідження її трансфор-

мації. Важливість змін у цьому напрямку значною мірою залежить від відповідної інституційної підтримки. Реформа місцевого самоврядування та місцевих владних організацій в Україні нагально потребує повної реалізації формальних і неформальних принципів сучасного етапу функціонування системи соціального захисту та встановлення чіткого розподілу влади та механізму розподілу повноважень.

Сфера соціального захисту реалізується на різних рівнях адміністративно-територіального устрою на засадах субсидіарності та децентралізації. Враховуючи викладену ситуацію, необхідним є комплексне дослідження інституційного забезпечення трансформації системи соціального забезпечення як одного з важливих напрямків розвитку соціальної політики в Україні.

Враховуючи євроінтеграційний прогрес України, для ефективного розвитку соціальної сфери необхідно запозичити певний досвід європейських країн, а саме: створення умов для макроекономічної стабільності, формування напрямів забезпечення економічної та соціальної спрямованості, координація соціальної розвитку і бюджетної політики, використовуючи показники потенціалу людського розвитку як показники соціальної ефективності державних програм [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку та реформування системи публічного управління соціальним захистом населення, запровадження сучасних механізмів соціального захисту населення, проблеми соціального страхування як основи соціального захисту населення аналізують зокрема: В. Антонова, Л. Бабич, Р. Бившев, Л. Васечко, О. Василик, Т. Гітис, І. Грибоєдова, М. Кравченко, І. Кичко, А. Носаньова, Г. Петросян, О. Романюк, В. Тропіна, Є Чемерис, Л. Черненко та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті — обґрунтування міжгалузевої трансформації інституційного забезпечення публічного управління соціальним захистом населення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Впровадження норм ЄС у соціальну сферу сприятиме покращенню якості життя громадян та відтворенню людських ресурсів. Вступ України до ЄС відкриває багато перспектив у соціальній сфері, тому вважаємо за доцільне зупинитися на деяких із них: ефективний захист свобод громадян в інституціях ЄС; відкриті кордони для вільного пересування населення; високі стандарти життя в суспільстві. Водночас Україна отримає якомога більше соціальних переваг, таких як створення соціального класу "середнього класу" та реформування важливих соціальних компонентів, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальне забезпечення в Україні. Однак варто зазначити, що Україні не слід сліпо повторювати соціальну політику та соціальну політику країн з перехідною економікою чи розвинених країн останніх десятиліть.

Не варто ігнорувати накопичений світовий досвід вирішення соціальних проблем, а необхідно постійно аналізувати та використовувати його відповідно до власних потреб. Україна має оновити та реформувати цю сферу, застосовуючи світові надбання у соціальній сфері, наша країна має зайняти належне місце серед європейських держав. Водночас правильною є думка, що зближення з ЄС є запорукою того, що виконання його вимог стане інструментом становлення демократичних інститутів в Україні. Співпраця з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів та покращенню рівня життя та добробуту людей [2].

Для України нинішня кризова фаза потребує заходів із запровадження рішучих змін у всіх секторах, які передусім спричиняють зміни в економічній сфері. Це передбачає підвищення (реальної) шкали прожиткового мінімуму, збільшення шкали реальної заробітної плати, підвищення рівня соціальних стандартів на основі зміни якості життя, особливо медичних стандартів, індексу людського розвитку (HDI), а також дотримання екологічних стандартів [3].

Керуючись європейськими стандартами якості суспільних змін, він забезпечує надійну основу для реалізації соціально-економічної та політичної складових життєвих перспектив. Навпаки, бюджетна основа забезпечує реалізацію соціальних стандартів, що відповідають світовій практиці. Рішення бюджетного завдання має змінити пріоритети: збалансованість і бездефіцитність державного бюджету, його прозорість і контроль, системність надходжень і реальність його мотивації [4].

Зазначено, що система соціального забезпечення, як один із компонентів соціальної системи, характеризується поглибленням трансформаційного процесу. З одного боку, це зумовлено побудовою повної системи соціального забезпечення. З одного боку, вони пов'язані зі структурними, функціональними та взаємодіючими змінами, з іншого — зумовлені об'єктивним процесом еволюції соціально-економічної системи та динамічним функціонуванням самої системи соціального захисту.

Тому наукову сутність і методологічні положення трансформації системи соціального захисту необхідно розглядати з кількох підходів: еволюційного, системного, структурного, функціонального, взаємодії, ресурсного, інтеграційного, комунікаційного.

У рамках даного дослідження ми не будемо вести розгорнуте обговорення теоретичних засад категорії "соціальний захист", але зазначимо, що, відповідно до поглядів багатьох вітчизняних дослідників [5]. До основних складових системи соціального забезпечення ми відносимо соціальне забезпечення, соціальне страхування та соціальне забезпечення.

На сучасному етапі соціально-економічної трансформації дуже актуальним є визначення вектора трансформації системи соціального захисту, для чого необхідно детально розробити теоретико-методологічні основи трансформації системи соціального захисту. Важливо, що метою трансформації системи соціального захисту має бути не лише захист людей від соціальних ризиків, а й підвищення рівня життя людей та забезпе-

чення соціального добробуту. Створення повноцінної, ефективної та фінансово стабільної системи соціального захисту потребує чітких принципів, основних завдань (перелік усіх завдань значно більший) та цілей трансформації системи соціального захисту, що визначає цілі трансформації соціального забезпечення.

Варто зазначити, що процес трансформації системи соціального захисту України має певні етапи, які пов'язані з такими аспектами:

- успадковані патерналістські основи соціального забезпечення та необхідність зміни цих основ після здобуття Україною незалежності (перший етап: 1991—1996 рр.);

- законодавче визначення системи соціального захисту, конституційне закріплення базового соціального забезпечення та подальше формування системи соціального захисту (другий етап: 1996—1999 рр.);

- включення елементів соціального страхування до системи соціального забезпечення, повнофункціональна, ефективна та фінансово стабільна система соціального забезпечення потребує чітких принципів, основних завдань (перелік усіх завдань значно більший) та цілей процесу трансформації до кінцевого стану система соціального забезпечення.

Загалом, нинішня система соціального забезпечення надто роздроблена між різними міністерствами, відомствами та фондами. Інституційна організація системи соціального захисту населення в Україні складається з чотирьох рівнів: національного, відомчого, регіонального та місцевого. Значна частина заходів соціального захисту населення реалізується на індивідуальному та місцевому рівнях. Вплив сім'ї також має відношення до діяльності соціальних підприємств, благодійних та волонтерських служб.

Сучасний процес реформування організації місцевого самоврядування та територіальних повноважень в Україні потребує визначення територіальної основи виконавчої влади органів місцевого самоврядування та у сфері соціального захисту населення. За даними Міністерства соціальної політики, основні функції та наявна інфраструктура соціального забезпечення визначені за рівнями адміністративно-територіального устрою [офіційний].

Слід зазначити, що діяльність системи соціального захисту регулюється великою кількістю нормативних законів та підзаконних актів. Водночас сучасний стан систем соціального захисту та їх нормативно-методичного забезпечення потребує детальнішого обґрунтування. Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 1 квітня 2014 р. № 333-р визначено основні повноваження первинних органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту населення, де зазначено:

- 1) надання соціальної допомоги самостійно через регіональні центри;

- 2) структурні підрозділи територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що надають основні послуги соціального захисту населення (виплата пенсій, субсидій, компенсацій, надання пільг) — делеговані повноваження [4].

Забезпечити здійснення автономних (автономних) повноважень громад союзних територій у сфері соціаль-

ного захисту населення та захисту прав дітей на єдиній основі на основі норм законодавства про соціальне забезпечення. У сфері соціального захисту населення сформульовано рекомендації щодо способів реалізації самоврядних прав громад на союзних територіях, визначено основні завдання відповідальних підрозділів (посадових осіб) громад, і основними органами місцевого самоврядування [4].

Рекомендаційний характер реалізації власних (самоврядних) повноважень у об'єднаній територіальній громаді у сфері соціального захисту населення зумовлює проблематику відсутності чіткого механізму організації надання соціальних послуг. Механізм розподілу влади та фінансових ресурсів у системі соціального забезпечення в умовах місцевої автономії та реформи організації місцевої влади відображає складність і широту власних повноважень органів місцевого самоврядування (розмежування регіонів, охоплення та обсяг). Знання конкретних обставин життєдіяльності значної кількості соціальних груп громади, що не дозволяє громаді союзного краю комплексно висвітлювати всі питання соціального захисту.

Сучасні держави повинні захищати соціальні права громадян і захищати їх від соціальних ризиків. Одним із головних завдань сучасної соціальної політики має стати не повне перекладання відповідальності за добробут на плечі індивідів, а створення плацдарму для індивідуальної відповідальності. Тому політики та суспільство мають усвідомлювати, які ресурси необхідно надати тим, хто їх найбільше потребує (зважаючи на неоднорідність груп і чіткі відмінності в рівнях бідності всередині груп), щоб зупинити "занурення мільйонів людей у соціальну та економічну ізоляцію".

Високий рівень розвитку людського потенціалу сприяє соціально-економічному розвитку. Часто слабкий розвиток людського потенціалу призводить до низьких темпів зростання, серйозно погіршуючи перспективи майбутнього розвитку людського потенціалу. У цьому процесі взаємодії велику роль відіграє чітка політична орієнтація влади на підтримку, формування та розвиток людського потенціалу. Це потребує формулювання та впровадження відповідних стратегій і планів розвитку, спрямованих на створення взаємодоповнювальних причинно-наслідкових зв'язків, які сприяють формуванню та розвитку людського потенціалу, таким чином сприяючи сталому соціально-економічному зростанню [6].

За останній період в Україні зростає кількість громадян — споживачів соціальних послуг, а також ступінь диференціації таких громадян. Це диференціює потреби громадян і проводить нас до висновку що для задоволення таких потреб недостатньо лише децентралізації. Необхідно зокрема вирішення проблеми централізації соціальних послуг, а також повна відмова від монополії Держави у зазначеній сфері. У зазначеній ситуації держава закладає сприятливу нормативно-правову основу для надання соціальних послуг громадянам, а відповідні служби мають формуватися на місцевому та регіональному рівні із врахуванням специфіки потреб громадян.

Завданням соціального супроводу є перенесення акценту з надання грошової допомоги на заходи щодо

соціальної інтеграції, реінтеграції на ринок праці та повного незалежного життя. Запобігання бідності та стримування поширення бідності є одними з найважливіших пріоритетів національної соціальної політики. Особливу небезпеку для суспільства становить збереження бідності серед працюючих і сімей з дітьми. Ці сім'ї повинні бути в центрі уваги соціальних служб, таких як заходи соціальної адаптації, реабілітації та допомоги в працевлаштуванні [7].

Для сприяння соціальній адаптації та виходу із ситуацій, які можна трактувати як бідність, рекомендуються наступні заходи: психологічна робота; розробка та впровадження програм професійної орієнтації для визначення можливостей працевлаштування чи навчання (перекваліфікація); розробка та впровадження програм освіти та перепідготовки для покращення кваліфікаційні рівні, розробляти та впроваджувати робочі програми громадського характеру, розробляти та впроваджувати програми працевлаштування, розробляти та впроваджувати програми медичних та соціальних послуг для сімей, які перебувають у кризових та вразливих ситуаціях.

З метою удосконалення організаційного механізму реалізації національної соціальної політики, вважаємо, необхідно зосередити увагу на таких аспектах:

1) належне впровадження сучасного фінансового та організаційного менеджменту в роботу всіх установ соціального характеру та інших суб'єктів надання соціальних послуг. Це важливо, оскільки роздільний підхід має на меті сприяти цільовому використанню фінансових ресурсів, спрямованих на соціальний захист населення. Для цього, у тому числі в процесі визначення індивідуальних потреб, необхідно отримати достовірні дані про майновий стан і доходи громадян, які передбачають бути отримувачами соціальних послуг. Замовники послуг також можуть бути розпорядниками бюджетних коштів, спрямованих на надання окремих видів послуг на користь одержувача;

2) основними напрямками вдосконалення надання соціальних послуг на індивідуальній основі є створення реєстру всіх державних і недержавних надавачів соціальних послуг та забезпечення доступності цього реєстру для громадян;

3) одним із важливих шляхів покращення соціального забезпечення в Україні на даному етапі є розвиток сервісної мережі та організація соціально-сімейного обслуговування інвалідів та непрацездатних громадян похилого віку вдома. Це пов'язано, зокрема, з більшою вартістю госпіталізації в стаціонарних закладах для інвалідів та людей похилого віку, що зумовлено великими витратами на забезпечення матеріально-технічної бази, а також великої кількості медичного адміністративно-господарського персоналу. Тому державі значно дешевше налагодити систему "домашніх" послуг за допомогою кваліфікованих соціальних і медичних працівників та через функціонування суміжних сервісних мереж (відділів соціальної допомоги чи регіональних центрів);

4) одним із шляхів покращення соціального захисту є посилення ролі неурядових громадських об'єднань у цьому питанні. Для покращення роботи у сфері соціального захисту населення необхідно працювати над

розвитком правового забезпечення благодійництва, надання певних податкових пільг при реалізації проектів та програм соціального змісту, реалізація яких в даний час не надається або не в повному обсязі забезпечується урядом штату;

5) удосконалюючи інформаційні технології у соціальній сфері, можна підвищити рівень зайнятості громадян на основі забезпечення гідних умов праці, тому необхідно посилити захист працівників у разі виникнення заборгованості із заробітної плати. І коли роботодавець виявляється неконкурентоспроможним, забезпечувати фінансові потреби працівника через спонсорську агенцію, де це можливо;

6) Наступним важелем ефективного соціального захисту на даному етапі є зміцнення позицій середнього класу. Проект вважається важливим інструментом ринкових змін, приватної діяльності та громадянського підприємництва. Середній клас є запорукою стабільного функціонування будь-якої суспільної системи. Масштабні диспропорції в розподілі доходів і майна є не виправданою загрозою соціальних потрясінь.

Наведені факти свідчать про необхідність вдосконалення систем соціального захисту на національному, регіональному та місцевому рівнях для забезпечення:

— забезпечити законодавчу основу для участі громад союзної території у реалізації загальнодержавної програми соціального захисту населення шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу України та відповідних законів;

— управління та розподіл повноважень у сфері соціального захисту та соціального забезпечення між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади для забезпечення та управління належним рівнем соціальних послуг;

— обґрунтуванні чіткого алгоритму виконання власних та делегованих повноважень в сфері соціального захисту та соціального забезпечення на рівні об'єднаних територіальних громад через розроблення Дорожньої карти децентралізації у сфері соціального захисту та соціального забезпечення;

— забезпечення доступні та якісних послуг з точки зору стандартизації та можливості надання послуг (прийняття закону "Про соціальні послуги" (в новій редакції));

— оптимізувати мережу закладів, що спеціалізуються на наданні соціальної допомоги, сформувати ринок соціальних послуг та запровадити рівне ставлення до всіх учасників системи соціального захисту.

Україна перебуває у вирі системної кризи, що охоплює економіку, соціальну сферу, політику, духовність, морально-етичні принципи, менталітет тощо. Часто такі кризи або руйнують суспільства, або стають початком радикального переосмислення.

Незмінно зростає роль суб'єктивних факторів. Майбутнє залежить від дій громадян, кожної людини, кожної людини. Щоб правильно діяти в цій ситуації, необхідно розуміти глибинну закономірність процесу трансформації, що відбувається, і особливості процесу на кожному етапі. Щоб правильно коригувати процес економічної трансформації, необхідно насамперед зрозуміти загальні закономірності розвитку системи економічних відносин і з'ясувати

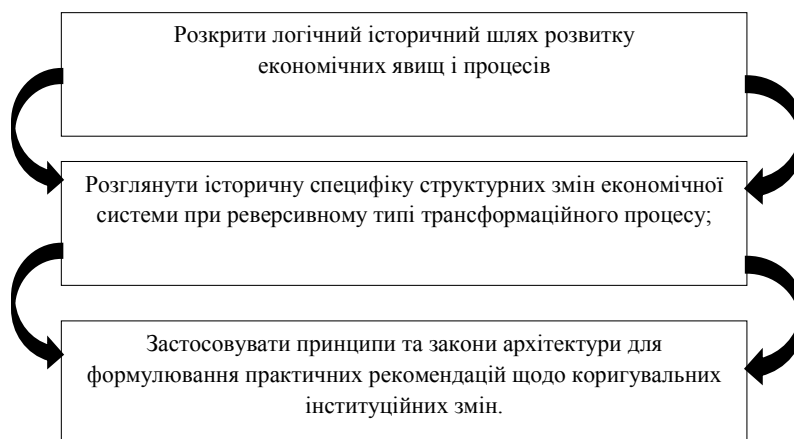

Рис. 1. Логіко-історична методологія в дослідженні процесу економічної трансформації

місце і роль різних явищ у системі економічних відносин. Загальноісторична логіка розвитку суспільно-економічних відносин визначається змінами в характері праці та власності, які в свою чергу залежать від прогресу техніки та ремесла. Початковим економічним зв'язком, що доведено теоретично і практично, є загальний поділ праці [8].

У процесі поділу праці відбувається привласнення, яке історично розвивається шляхом відокремлення приватної власності та суспільної сумісної власності. Формується і розвивається також корпоративна (акціонерна) власність, яка є не тільки сумісною і подільною за своєю природою, а й за формою, оскільки втілюється в загальному і неподільному техніко-технологічному комплексі засобів виробництва, що також відображається в засоби виробництва. Його вартість ділиться на частки, які можна продати, розділивши таким чином їх частку вартості.

Подальший розвиток у напрямку інвестування об'єктів суспільної сумісної власності у знання та здібності людини поступово став основним джерелом і найосновнішою формою багатства. Навіть зараз для деяких людей власні знання та здібності стають головним фактором їхнього успіху. Пов'язаний розвиток поділу праці і приватної власності знаходить відображення в ринковій економіці, а розвиток процесу усупільнення праці і суспільної власності — у посиленні ролі держави в регулюванні суспільних процесів.

У сучасному суспільстві без правової системи, яка забезпечує виконання контрактів, без центрального банку, який випускає валюту для забезпечення обігу товарів і функціонування банківської системи, немає ринкової економіки; без податкової системи та бюджетної системи, країни немає. Державний бюджет, сформований у грошовій формі та ін. г. Ринкова економіка та держава відіграють незамінну роль, яка доповнює один одного. Це дає змогу одночасно підвищувати роль держави в економіці та розвивати ринкові відносини. Взаємодоповнюваність між ринком і державою ще більше посилюється через розвиток різноманітних форм державно-приватного партнерства, що є сучасним інституційним способом вирішення суперечності між спільним розподілом праці та власності. Спільна праця та спільна власність, як інституційна та соціально-економічна ос-

нова суспільства, можуть бути повноцінно встановлені лише з формуванням інформаційної мережевої економіки.

Але останнє не лише відкриває великі можливості для подальшого прогресу, а й породжує мережеву людину, створюючи значні ризики фрагментації та дезінтеграції особистості та суспільства. Розвиток діалектики та мережевих структур, які підтримують ієрархії, необхідний для протидії деструктивним тенденціям, які призводять до соціальної невизначеності, хаосу, конфліктів і дезінтеграції.

Логічний історичний розвиток праці, власності, ринків і держави є стрижневою лінією соціально-економічного прогресу. Але прогрес — це не механічний рух, а складний діалектичний процес. Різні країни йдуть власними траєкторіями з різною швидкістю та з різними результатами. Дисбаланс економічного розвитку, що відбивається на глобалізації, зміцненні та поглибленні відносин між країнами призвели до формування зворотного трансформаційного процесу. В умовах глобалізації менш розвинені країни не можуть повторити класичну модель розвитку, вони змушені приєднуватися до економік розвинутих країн як їхній придаток (сировинна, енергетична, сільське господарство тощо). У результаті такий класичний порядок, як формування ринкових відносин, зазнав істотних змін і навіть пішов у зворотному напрямку. Це призвело до глибоких внутрішніх деформацій, які ринок не зміг виправити. Державна влада повинна використовуватися як представник загальних інтересів суспільства. У своїй діяльності щодо корекції трансформаційного процесу держава має виходити з цілісності економічної системи та спиратися на архітектурні закономірності та принципи, які відображають гармонійне співвідношення її складових.

Тому застосування логіко-історичної методології в дослідженні процесу економічної трансформації має передбачати (Рис. 1).

Таким чином, на даному етапі концепція соціальної держави нашої країни реалізується в умовах багатьох викликів, які несе глобалізація, але не досягла значних позитивних результатів у сфері соціального захисту населення, не перетворив його в ефективний чинник економічного зростання. Як зазначає, Геєць В.М., процес трансформації України в соціально орієнтовану ринко-

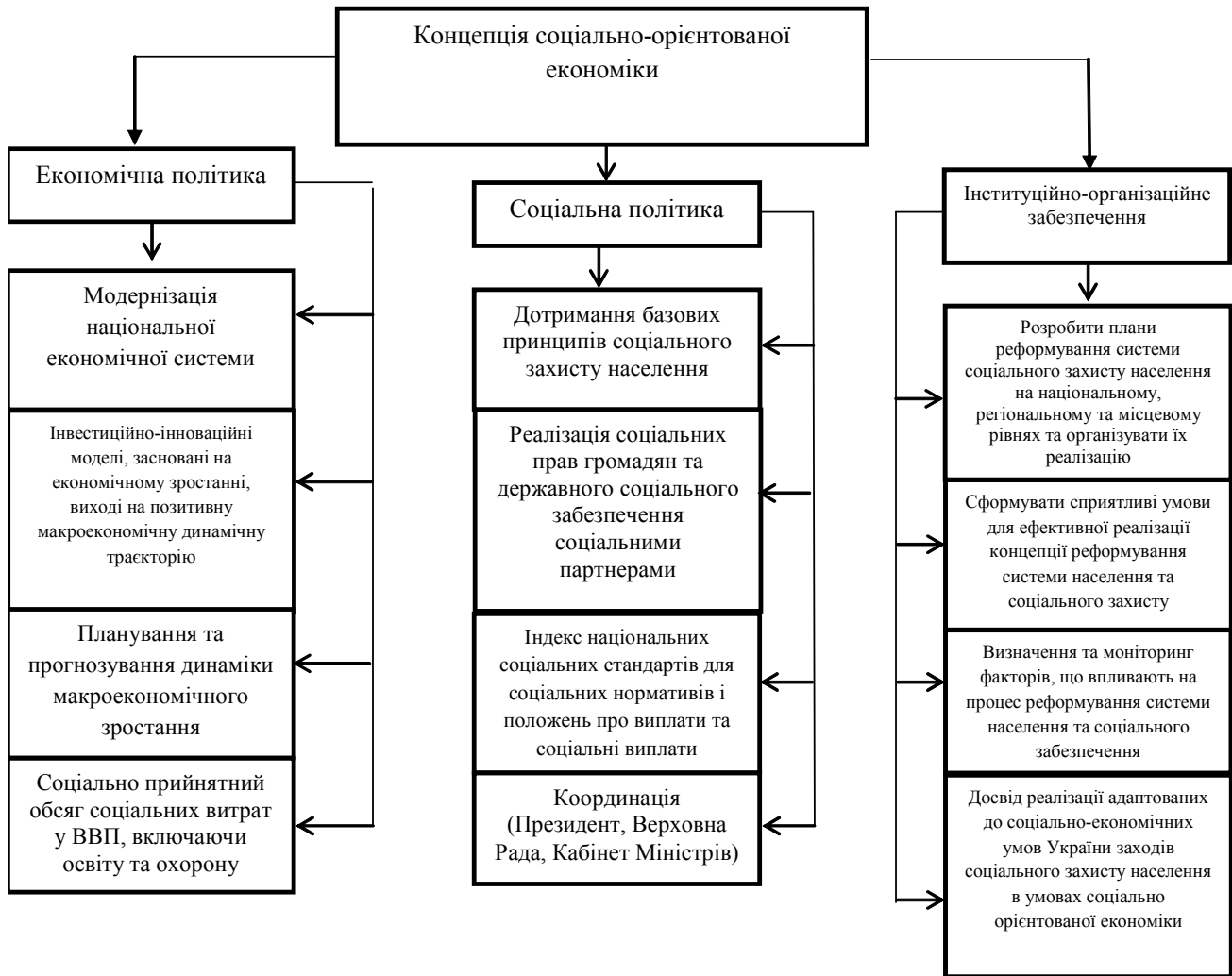

Рис. 2. Концептуальні засади реформування інституційної системи соціального захисту громадян України

Таблиця 1. Систематизація основних складових реформування моделі соціального захисту населення в Україні

Цілі реформи	Напрями реформування	Характерні чинники впливу позитивні (+), негативні (-)
- підвищити рівень соціального захисту населення; - запобігання та подолання бідності; - забезпечити різнобічний та якісний розвиток людських ресурсів та підвищити конкурентоспроможність робочої сили - Запровадити людиноорієнтований підхід у практиці народонаселення та соціального захисту населення; - створювати умови для реалізації трудового, інтелектуального та підприємницького потенціалу громадян; - перетворення системи соціального захисту населення на фактор виробництва, що підвищує ефективність суспільного відтворення; - соціальне забезпечення та ринкові умови, адаптовані до найбільш вразливих верств населення;	- комплексна модернізація національної економіки на основі інвестиційно-інноваційних моделей розвитку; - забезпечити інституційну підтримку по всій країні для стимулювання створення нових робочих місць, самозайнятості, інституціоналізації форм позикової праці; - на основі впровадження тривірневої системи, передбаченої національним законодавством, диверсифікувати джерела фінансування пенсійних фондів; - масово впроваджувати активні форми соціального захисту особистості; - створення єдиної національної системи соціального забезпечення, стандартів і правил шляхом кодифікації; - реформувати процес регулювання як спосіб управління розвитком систем соціального страхування, надати адресний характер	+ легалізація тіньового бізнесу та зайнятості; + деофшоризація бізнесу; + компанії-олігополісти сплачують соціальну ренту; + довести частку соціальних витрат і фондів оплати праці у ВВП до стандартів економічно розвинених країн; + удосконалити діючу податкову систему та механізм збору податків; + залучення бізнесу до вирішення питань соціального захисту населення; + сприяти соціальній підтримці недержавних організацій для залучення відповідних груп населення; - ступінь і масштаби корумпованості органів державної влади; - відсутність у громадськості розуміння мети та кінцевої мети реформи; - інертність суспільної свідомості; - військова агресія російської федерації; - управлінські рішення уряду на місцях є непрозорими

ву економіку розпочався на початку 1990-х років і посилювався зокрема з кінця 1994 року, але не приніс суттєвих позитивних змін у контексті забезпечення економічного зростання [9, с. 4].

Для подолання цієї негативної тенденції необхідно докорінно реформувати діючу в Україні модель соціального захисту населення, основні складові якої представлено на Схемі 3. У процесі повного реформування моделі соціального захисту в Україні людям буде вигідно впроваджувати в соціально-економічні відносини ті методи та механізми, які є ефективними та перевіреними в постіндустріальних країнах світу.

Невід'ємною частиною функціонування соціального захисту населення в постсоціалістичному суспільстві України є аналіз соціально-економічного та інформаційного простору людей та постійний моніторинг його змін. З урахуванням останнього досвід постіндустріальних країн щодо пріоритетів соціальної політики в конкретних історичних умовах, форм, методів і механізмів соціального захисту населення, реалізації соціальних програм, соціального контролю, превентивних завдань боротьби з бідністю тощо Ці заходи та ефективність цих моделей мають велике значення для України.

Певні відмінності соціально-економічних і політичних умов постіндустріальних і колишніх соціалістичних країн не перешкоджають застосуванню теоретичних розробок у сфері соціального захисту населення та її реалізації в українських умовах. і припущення парадигми конвергенції. Це дозволяє окреслити конкретні заходи щодо реформування соціального захисту населення України, які визначаються на основі узагальнень теоретичних напрацювань вітчизняних і зарубіжних науковців та практики впровадження в постіндустріальних країнах з урахуванням реалій України. Вони показані в таблиці 1.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Здійснюючи ці заходи, слід враховувати, що євроінтеграційний процес у державній політиці України породжує надії наших співвітчизників на докорінні зміни в усіх сферах суспільних відносин, покращення добробуту шляхом створення умов для реалізації цієї мети. Схильність і здібності до трудової або підприємницької діяльності, визнання соціальних засад, справедливості в діяльності соціального захисту населення.

Тому державна політика, яка регулює реформування останньої, має бути спрямована на досягнення в найкоротші терміни європейських стандартів у частині мінімальної та погодинної оплати праці, пенсій, гарантій надання якісних медичних та освітніх послуг, збільшення обсягу тощо. Соціальне житло та суттєве скорочення розриву в доходах між крайніми децилями населення.

Вирішення цих завдань можливо шляхом поєднання національної ресурсної бази та глобальних економічних рушійних сил, пріоритетності реформування та подальшого розвитку народонаселення та соціального забезпечення. Озираючись на історію, соціальний захист населення видається єдиною прийнятною складовою соціально-економічних відносин, суспільно необхідною

формою захисту громадян від провалів ринку та ризиків з різних джерел, дієвим фактором розвитку продуктивних сил. З цієї точки зору доцільно стверджувати, що реалізація концептуальних засад діючої моделі соціального захисту населення та здійснення пов'язаних з цим інституційних змін у поєднанні з модернізацією української економічної системи дозволить створити моделі соціального захисту населення в нашій країні. Цей захист відповідає стандартам постіндустріального світу.

Отже, до суб'єктів правовідносин у сфері соціального захисту населення належать насамперед малозабезпечені верстви населення кількість яких за роки незалежності стрімко зростає за рахунок зростання кількості осіб які перебувають за межею бідності що спричинено низьким рівнем соціального захисту для окремих категорій населення. До суб'єктів соціального захисту населення належать Міністерством соціальної політики, Центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері зайнятості і трудової міграції, Міністерством фінансів, та їх регіональними структурами, а також профспілками, ветеранськими, волонтерськими, доброчинними організаціями, кредитними спілками і банківськими установами, які належать до недержавних інституцій.

Стратегічний напрямок реформування соціального захисту населення в рамках концепції соціально орієнтованої економіки передбачає повну зміну її парадигми, в якій абсолютний пріоритет надається підвищенню соціальних стандартів шляхом запровадження реальних механізмів оплати праці. Соціальна рента олігархічних підприємств, деофшоризація економіки, розвиток малого і середнього підприємництва довели частку соціальних витрат і фондів оплати праці у ВВП до стандартів розвинених країн. В умовах сучасної соціально-економічної кризи досягнення європейських соціальних стандартів має бути досягнуто в найкоротші терміни в контексті євроінтеграційного процесу української державної політики.

Література:

1. Юрійчук І. Належне врядування та надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту. Соціальні права та їх захист адміністративним судом: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4 вер. 2020 р.). Київ. 2020. С. 129—133.
2. Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядуних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення. Міністерство соціальної політики України. URL: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article>.
3. Human Development Index (HDI). URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>.
4. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
5. Барсук М.А. Загальні та спеціальні завдання соціального захисту суддів в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 3. С. 462—466. doi:10.24144/2788-6018.2023.03.84.

6. Monastyrskyi G., Shishko Z. The Municipal Dimension of Public Governance During the COVID-19 Pandemic: Challenges and Mechanisms to Overcome It. 8th International scientific-practical conference on public administration changes public sector activities in the context of the pandemic: challenges and trends: Abstracts (Vilnius, Lithuania, 26 of May, 2021). Vilnius, 2021. P. 29—30.

7. Novikova, M., Kozyrieva, O., Novikov, D., Monastyrskyi, G., Mazur, A. Innovative Approaches to Economic Development of the Regions of Ukraine. Vision 2025: Education Excellence and Management of Innovations through Sustainable Economic Competitive Advantage. 2019. 9791—9803. URL: publons.com/p/35502729/

8. Perlin G. International Assistance to Democratic Development: Some Considerations for Canadian Policy Makers. Background Paper for research meeting on "Good governance and aid effectiveness". Ottawa, 2005. URL: www.globaleconomicgovernance.org/docs/Perlin%20Implications%20for%20Canada.pdf.

9. Геєць В. Соціогуманітарні складові перспектив переходу до соціально орієнтованої економіки в Україні. Економіка України: політико-економічний журнал. 2000. № 1. С. 4—11.

References:

1. Iuriichuk, I. (2020), "Proper governance and provision of administrative services in the sphere of social protection", III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Sotsialni prava ta yikh zakhyst administratyvnym sudom [III International. science and practice conf. Social rights and their protection by the administrative court], Kyiv, Ukraine, pp. 129—133.

2. Ministry of Social Policy of Ukraine (2016), "Methodological recommendations for the implementation of the own (self-governing) powers of the united territorial community in the field of social protection of the population", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0026739-16#Text> (Accessed 25 April 2024).

3. Human Development Index (HDI) (2024), available at: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> (Accessed 25 April 2024).

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Order "On the approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (Accessed 12 April 2024).

5. Barsuk, M.A. (2023), "General and special tasks of social protection of judges in Ukraine", Analitichno-porivnialne pravoznavstvo, vol. 3, pp. 462—466.

6. Monastyrskyi, G. and Shishko, Z. (2021), "The Municipal Dimension of Public Governance During the COVID-19 Pandemic: Challenges and Mechanisms to Overcome It.", 8th International scientific-practical conference on public administration changes public sector activities in the context of the pandemic: challenges and trends: Abstracts, Vilnius, Lithuania, 26 of May, pp. 29—30.

7. Novikova, M., Kozyrieva, O., Novikov, D., Monastyrskyi, G. and Mazur, A. (2019), "Innovative Approaches to Economic Development of the Regions of Ukraine. Vision

2025", Education Excellence and Management of Innovations through Sustainable Economic Competitive Advantage, 9791—9803, available at: publons.com/p/35502729/ (Accessed 27 April 2024).

8. Perlin, G. (2005), "International Assistance to Democratic Development: Some Considerations for Canadian Policy Makers", Background Paper for research meeting on "Good governance and aid effectiveness", Ottawa, available at: [at: www.globaleconomicgovernance.org/docs/Perlin%20Implications%20for%20Canada.pdf](https://www.globaleconomicgovernance.org/docs/Perlin%20Implications%20for%20Canada.pdf). (Accessed 12 April 2024).

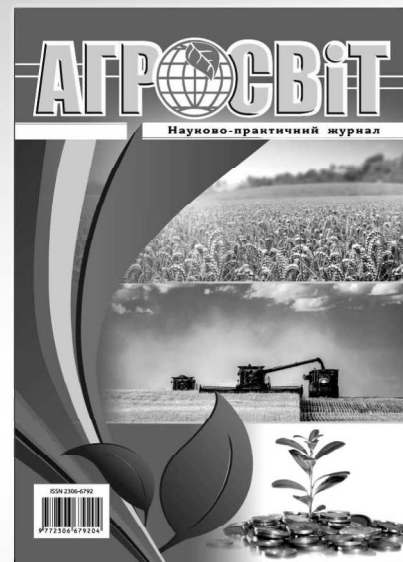
9. Heiets, V. (2000), "Socio-humanitarian components of prospects for the transition to a socially oriented economy in Ukraine", Ekonomika Ukrainy: polityko-ekonomichnyi zhurnal, vol. 1, pp. 4—11.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2024 р.

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292